

Nemogućnost personalne zakonske subrogacije na posrednog oštećenika

odvjetnik DAMIR JELUŠIĆ,
dipl. iur., odvjetničko društvo
Vukić, Jelušić, Šulina, Stanković,
Jurcan & Jabuka d.o.o.

**U članku se razmatra praksa
Vrhovnog suda Republike Hrvatske
i Ustavnog suda Republike Hrvatske
o nemogućnosti personalne
subrogacije na posrednog
oštećenika.**

1. Uvod

Zakonom je propisano da isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguratelja, po samom zakonu, do visine isplaćene naknade, sva osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi odgovorna za štetu¹. Identičnu je normativnu stilizaciju, koja regulira obvezno-pravni institut personalne zakonske subrogacije, sadržavao i prije vrijedeći Zakon². Naime, kada treća osoba pričinu štetu osiguraniku, on se može namiriti ili od odgovorne osobe, prema općim pravilima obveznog prava, ili od osiguratelja, na temelju ugovora o osiguranju. Dakako, oštećenici se u praksi, u pravilu, odlučuju za potonju varijantu namirenja potraživanja radi sigurnosti i jednostavnijeg namirenja. U ovom ćemo se, pak, članku pozabaviti vrhovnosudskim pravnim shvaćanjem o nemogućnosti personalne zakonske subrogacije na posrednog oštećenika.

2. Materijalno-pravno shvaćanje Vrhovnog suda

U vrhovnosudskoj je odluci³ u kojoj je prvi put, ujednačujući materijalno pravo, zauzeo pravno shvaćanje o ovom pravnom pitanju Vrhovni sud konstatirao činjenicu da je revident u podnesenoj izvanrednoj reviziji postavio pitanje ... postojanja pravne osnove za regresno potraživanje zasnovanog na isplati po polici obveznog osiguranja naknade troškova za slučaj nezgode na radu i profesionalne bolesti ... Nadalje, nastavio je Sud, ... obrazlažući važnost postavljenog materijalno-pravnog pitanja, revident ukazuje na različitu praksu županijskih sudova glede pravne osnove regresnog potraživanja - postojanja prava poslodavca ozlijeđenog radnika na naknadu štete koju trpi isplatom naknade plaće u vrijeme bolovanja svom radniku. Osnovana je tvrdnja revidenta da je, s obzirom na različitu praksu drugostupanskih sudova o tom pitanju, postavljeno pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ... Nastavno, Vrhovni je sud pravnu argumentaciju započeo navodeći da je ... prema odredbi članka 51. st. 1. Zakona o zdravstvenom osiguranju (Nar. nov., br. 75/93, 55/96, 1/97 - proć. tekst, 109/07, 13/98, 88/98, 150/98, 10/99, 34/99, 69/00, 59/01 i 82/01 - u nastavku teksta: ZZO) za ozljede na radu i oboljenja od profesionalnih bolesti osiguranika i osiguranih osoba, pravne i fizičke osobe osiguravaju u cijelosti sredstva za ostvarivanje prava i obveza iz obveznog zdravstvenog osiguranja, s tim da su se obvezne osigurati radi rizika iz stavka 1. istog članka (st. 2.). Naknadu plaće, zbog ozljede na radu ili oboljenja od profesionalnih bolesti, kao jedno od prava osiguranika iz zdravstvenog osiguranja (čl. 15. i 19. ZZO-a), obračunava i isplaćuje iz svojih sredstava pravna, odnosno fizička osoba kod koje je uposlen osiguranik (čl. 26. st. 1. ZZO-a). Poslodavac koji, postupajući u skladu s navedenim zakonskim odredbama, svom radniku isplati naknadu plaće u vrijeme bolovanja zbog ozljede na radu koju je prouzročila treća osoba (štetnik), prema općim propisima odgovornosti za štetu nije subjekt izvanugovornog odnosa odgovornosti za štetu nastalog ozljeđivanjem njegova radnika, jer na njega nije bila usmjerena

štetna radnja. **Da bi, u situaciji kada je štetna radnja usmjerena na jednu osobu, a posljedice štetne radnje pogađaju i drugu osobu, ta druga osoba imala pravo na naknadu štete, to nije zino pravo mora biti zakonom izričito predviđeno.** Isplativši svojoj radnici D. P. naknadu plaće u vrijeme bolovanja zbog ozljede na radu, osiguranik tužitelja Klinički bolnički centar Z. ispunio je svoju zakonsku obvezu iz članka 51. i 26. ZZO-a. Ni jednom odredbom ZZO-a nije propisano pravo poslodavca za povrat naknade plaće isplaćenih njegovu radniku zbog ozljede na radu od osobe koja je odgovorna za štetu, kakvo pravo je, odredbom članka 85. st. 1. toga Zakona, izričito propisano za Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Prema odredbi članka 939. st. 1. ZOO-a, isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguratelja, po samom zakonu, do visine isplaćene naknade sva osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi odgovorna za štetu. Dakle, budući da osiguranik tužitelja (poslodavac) nije imao pravo zahtijevati povrat isplaćenih naknada plaće u vrijeme bolovanja od štetnika (osiguranika tuženika), to ne postoji pravo koje bi moglo prijeći po samom zakonu na tužitelja kao osiguratelja. Stoga je drugostupanski sud pogrešno primijenio materijalno pravo iz članka 939. st. 1. ZOO-a kada je tužbeni zahtjev ocijenio osnovanim ... Nadalje, citiramo relevantan fragment obrazloženja jedne vrhovnosudske odluke s identičnim materijalno-pravnim shvaćanjem - ... Naime, prema odredbi članka 939. st. 1. ZOO-a prava osiguranika prema odgovornoj osobi prelaze na osiguravatelja (personalna zakonska subrogacija), pa stoga za osiguravatelja, tj. tužitelja nije nastalo neko novo pravo, već on svoje pravo izvodi iz prava svog osiguranika - konkretno društva P.-V. d.o.o., prema odgovornoj osobi za štetu. Pravilno kod toga drugostupanski sud navodi da je pretpostavka prijelaza prava osiguranika tužitelja na tužitelja postojanje prava osiguranika tužitelja zahtijevati naknadu štete od štetnika, i to u visini isplaćene plaće za vrijeme bolovanja. Prema odredbi članka 26. Zakona o zdravstvenom osiguranju (Nar. nov., br. 75/93, 55/96, 1/97 - proć. tekst, 109/07, 13/98, 88/98, 150/98, 10/99, 34/99, 69/00, 59/01 i 82/01) naknadu plaće zbog ozljede na radu ili profesionalnog oboljenja obračunava i isplaćuje poslodavac iz svojih sredstava, s tim da

se, prema odredbi članka 61. istog Zakona, fizičke i pravne osobe osiguravaju za ozljede na radu i oboljenja od profesionalnih bolesti u cijelosti sredstva za ostvarivanje prava i obveza iz obveznog zdravstvenog osiguranja i obvezni su osigurati se od tog rizika. Niti jednom odredbom citiranog Zakona o zdravstvenom osiguranju, nije predviđeno pravo regresa poslodavca za isplaćene naknade plaće svom radniku zbog povrede na radu, kao što je primjerice utvrđeno pravo HZZO-a na naknadu štete. Stoga osiguratelj poslodavca nema pravo na regres za isplaćene iznose svom osiguraniku koje je ovaj isplatio svom radniku kao naknadu plaće za vrijeme bolovanja zbog povrede na radu, jer poslodavac nije neposredni oštećenik, a isto tako jer niti jednom propisom nije predviđeno da posredni oštećenik ima pravo na regres. Dakle, kako osiguranik tuženika (poslodavac) nije imao pravo zahtijevati naknadu štete u visini isplaćene naknade plaće za vrijeme bolovanja od štetnika (tuženika), to niti na tužitelja takvo pravo nije niti moglo prijeći.⁵ ... Nastavno, u jednom drugom vrhovnosudskom predmetu, odlučujući o izvanrednoj reviziji u kojoj je individualizirano identično materijalno-pravno pitanje, Vrhovni sud dometnuo je - ... U reviziji tuženik, kao osiguratelj štetnika, postavlja materijalno-pravno pitanje: »U kojem opsegu na osiguratelja prelaze osiguranikova prava prilikom isplate naknade iz ugovora o osiguranju na temelju odredbe iz članka 939. ZOO-a, te može li osiguratelj na osnovi predmetne odredbe steći više prava nego što ih ima na osnovi zakona njegov osiguranik i samom činjenicom isplate osnovom ugovora o osiguranju steći pravo na refundaciju isplaćenog iznosa? ... Slijedom toga kada bi u slučaju kad je štetna radnja usmjerena na jednu osobu, a posljedice te štetne radnje neizravno pogađaju drugu osobu, ta druga osoba, kao treći koji stvarno i pravno stoji izvan odnosa štetnik - oštećenik, na osnovi općih odredaba o odgovornosti za štetu imala pravo na naknadu štete takvo njezino pravo, kao samostalno pravo prema oštećeniku, mora biti zakonom izričito propisano. Primjerice, kao što je to u slučaju osobito teškog invaliditeta neke osobe kad sud može i njezinu bračnom

¹ Izrazi u ovom članku korišteni u muškom rodu, primjerice osiguranik ili oštećenik, rodno su neutralni, odnosno na jednak način obuhvaćaju muški i ženski rod.

² Zakon o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05, 41/08, 125/1 i 78/15 - u nastavku teksta: ZOO), čl. 963.

³ Zakon o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/01 - u nastavku teksta: ZOO/78), čl. 939.

⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 1048/13-2, tako i Rev-x 890/14-2.

⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 694/11-2.

Nemogućnost personalne zakonske subrogacije na posrednog oštećenika

Nastavak sa 15. stranice

drugu, djeci i roditeljima dosuditi pravičnu novčanu naknadu za njihove duševne bolove. U protivnom, takva osoba, za razliku od oštećenika, neupitno nema pravo na naknadu štete od štetnika. Međutim, nije moguća subrogacija osiguratelja u osiguranikova prava prema štetniku u situaciji kada takva prava osiguranika prema osobi odgovornoj za štetu zakonom nisu propisana i zato ne postoje. Dakle, kako osiguranik tuženika, poslodavac, nije imao pravo zahtijevati povrat isplaćenih naknada plaće za vrijeme bolovanja od štetnika, to ne postoji ni takvo pravo koje bi po samom zakonu moglo prijeći na tužitelja kao osiguratelja.⁶...

3. Ustavnosudsko pravno shvaćanje

... U konkretnom slučaju u ustavnoj tužbi istaknuti prigovori podnositelja otvaraju pitanje povrede prava na pravično suđenje zajamčenog člankom 29. st. 1. Ustava, koji glasi: »Članak 29. Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično ... odluči o njegovim pravima i obvezama (...).« Ustavni sud utvrđuje da, s obzirom na razloge i navode istaknute u ustavnoj tužbi te činjenice i okolnosti konkretne pravne stvari, postoje pretpostavke za odlučivanje o biti stvari u konkretnom slučaju. Ustavno pravo na pravično suđenje propisano člankom 29. Ustava jamči zaštitu od arbitarnosti u odlučivanju sudova i drugih državnih tijela. Arbitrarim se može ocijeniti pojedinačni akt pri čijem je donošenju njegov donositelj bez razboritih ili bez ikakvih razloga odstupio od ustaljene prakse, nije uzeo u obzir očigledno mjerodavan propis ili je mjerodavni propis pogrešno protumačio i primijenio na način i u mjeri koja konkretni pojedinačni akt čini pravno neprihvatljivim. Slijedom navedenog, ona obrazloženja odluka nadležnih sudova koja ne sadržavaju ozbiljne, relevantne i dostatne razloge svoje ocjene upućuju na zaključak o arbitarnosti takve donesene odluke u postupkovnom i/ili materijalnom pravnom smislu. Primjenjujući navedeno pravilo na konkretan slučaj, u ovom ustavnosudskom postupku zadaća je Ustavnog suda bila utvrditi može li se način na koji je Županijski sud u Zagrebu tumačio i primijenio mjerodavno pravo smatrati arbitrarim, odnosno je li osporenim odlukom taj sud odstupio od ustaljene sudske prakse u istovrsnim predmetima, kako to tvrdi podnositelj. Vrhovni sud Republike Hrvatske (u nastavku teksta: Vrhovni sud)

u svojoj presudi, broj Rev-x 1048/13-2 od 18. ožujka 2014., ocijenio je osnovanom tvrdnju revidenta da je, s obzirom na različitu praksu drugostupanskih sudova, postavljeno pitanje o postojanju pravne osnove za regresno potraživanje zasnovano na isplati po polici obveznog osiguranja naknade troškova za slučaj nezgode na radu i profesionalne bolesti, važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ... Na ovom je mjestu Ustavni sud citirao relevantan fragment netom navedene vrhovnosudske odluke i potom nastavio - ... Iz navedenog je očito da je Županijski sud u Zagrebu, u konkretnom slučaju, postupio sukladno stajalištu Vrhovnog suda zauzetom u odluci broj: Rev-x 1048/13-2 od 18. ožujka 2014. Ustavni sud u odluci, broj: U-III-6805/2014 od 5. veljače 2015., ocijenio je ustavnopravno prihvatljivim navedeno stajalište Vrhovnog suda. Naime, postupajući na način opisan u točki 7. ove odluke, Vrhovni sud ispunio je svoju ustavnu zadaću propisanu člankom 116. st. 1. Ustava, koji glasi: »Članak 116. Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni (...).« Stoga Ustavni sud ocjenjuje neosnovanim pozivanje podnositelja na Odluku Ustavnog suda, broj: U-III-2330/2008 od 21. studenoga 2012. Slijedom navedenog, sagledavajući postupak koji je prethodio ustavnosudskom postupku kao jedinstvenu cjelinu, te cijeneći sadržaj osporene odluke, Ustavni sud ocjenjuje da podnositelju u konkretnom slučaju, nije povrijeđeno pravo na pravično suđenje zajamčeno člankom 29. st. 1. Ustava.⁷...

4. Zaključak

Zakonom o obveznim odnosima ustanovljeno je pravo osiguratelja prema kojem na njega, činom isplate naknade iz osiguranja, prelaze, i to ex lege, do visine isplaćene naknade, sva osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi odgovorna za štetu. Posrijedi je obveznopравни institut personalne zakonske subrogacije, odnosno osigurateljevo pravo regresa. Međutim, prema citiranom vrhovnosudskom pravnom shvaćanju, potvrđenom i onim ustavnosudskim, netom navedeno pravo imaju samo neposredni oštećenici, a posredni samo ako je to izrijekom zakonom propisano jer potonji nisu subjekti izvanugovornog odnosa odgovornosti za štetu.

⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, br. U-III-1704/2014, tako i br. U-III-2493/2014 i U-III-6805/2014.

Produživanje važenja Kolektivnog ugovora

VESNA ŠIKLIĆ ODAK, dipl. iur.,
načelnica Sektora za etiku,
sustav vrijednosti i izobrazbu
državnih službenika

Kolektivni ugovor za državne službenike i namještenike (Nar. nov., br. 104/13 Dodatak I. i Dodatak II., br. 150/13), sklopljen je između Vlade Republike Hrvatske (u nastavku teksta: Vlada RH) i Sindikata državnih službi 3. kolovoza 2013. na vrijeme do 1. kolovoza 2016. Međutim, 28. srpnja 2016. potpisan je i Dodatak III. Kolektivnom ugovoru, kojim se, između ostalog, produžuje primjena Kolektivnog ugovora do sklapanja novog, a najdulje do 1. kolovoza 2017.

U članku donosimo pregled i osvrt na produženu primjenu pravnih pravila sadržanih u kolektivnim ugovorima prema Zakonu o radu i na primjenu ugovorenih materijalnih prava državnih službenika i namještenika u vrijeme važenja Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike prema Dodatku III. Dakle, potpisivanjem Dodatka III. Kolektivnom ugovoru osigurano je da državni službenici i namještenici ne ostanu bez svojih prava na koja su do sada mogli računati i nakon isteka važenja Kolektivnog ugovora prema tadašnjem članku 124., sve do potpisivanja novoga Kolektivnog ugovora, a najkasnije do 1. kolovoza 2017.

1. Uvodne napomene

Kolektivni ugovor jedan je od autonomnih izvora radnoga prava, kojim se uređuju prava iz radnog odnosa uglavnom u većem opsegu od minimuma uređenoga zakonom ili posebnim propisom. Osim međusobnih prava i obveza potpisnika kolektivnog ugovora, on može sadržavati i pravna pravila kojima se uređuje sklapanje, sadržaj i prestanak radnih odnosa, pitanja materijalnih prava te druga pitanja iz radnog odnosa ili u vezi s radnim odnosom. Ta se pravna pravila, pod određenim uvjetima, mogu produženo primjenjivati i nakon prestanka važenja kolektivnog ugovora.

Međusobna prava i obveze iz rada i po osnovi rada državnih službenika i namještenika zaposlenih u državnim tijelima ugovorena su Kolektivnim ugovorom za državne službenike i namještenike¹, koji je sklopljen 3. kolovoza 2013. između Vlade RH, kao poslodavca, i sindikata državnih službi na određeno vrijeme do 1. kolovoza 2016., a primjenjivao se od dana sklapanja. Istog dana Vlada RH i sindikati državnih službi sklopili su i Dodatak I. Kolektivnom ugovoru za državne službenike i namještenike², kojim su ograničena i smanjena materijalna prava utvrđena novim Kolektivnim ugovorom, kao što je pravo na isplatu regresa i smanjenje osnovice za isplatu jubilarne nagrade u 2013. U prosincu 2013. sklopljen je i Dodatak II. Kolektivnom ugovoru za državne službenike i namještenike³, kojim su navedena materijalna prava ograničena i smanjena u vrijeme važenja toga Kolektivnog ugovora. Dana 28. srpnja 2016. potpisan je i Dodatak III. Kolektivnom ugovoru, kojim se, između ostalog, produžuje primjena Kolektivnog ugovora do sklapanja novog, a najdulje do 1. kolovoza 2017.

Budući da je Kolektivni ugovor najvažniji autonomni izvor radnoga prava za državne službenike i namještenike, a sklopljen je na određeno vrijeme do 1. kolovoza 2016., potpisivanjem Dodatka III. Kolektivnom ugovoru riješeno je pitanje važenja ugovorenih prava i obveza iz rada državnih službenika i namještenika, odnosno primjene međusobnih prava i obveza sindikata državnih službi i poslodavca Vlade RH, koji su sklopili Kolektivni ugovor i nakon isteka roka na koji je sklopljen. Međutim, iako je sklopljen Dodatak III. Kolektivnom ugovoru, postavlja se pitanje primjene ugovorenih materijalnih (novčanih) prava državnih službenika i namještenika, osobito onih koji su Dodacima I. i II. Kolektivnom ugovoru ograničeni, odnosno smanjeni u prošlim godinama (dnevnice, jubilarne nagrade, božićnica i sl.).

Također, iako je Dodatkom III. Kolektivnom ugovoru ugovoreno da Kolektivni ugovor vrijedi do potpisivanja novog Kolektivnog ugovora, najkasnije do 1. kolovoza 2017., opravdano se može postaviti pitanje je li riječ u konkretnom slučaju o primjeni instituta produžene primjene pravnih pravila sadržanih u kolektivnom ugovoru, sukladno članku 199. Zakona o radu⁴ (u nastavku teksta: ZOR) ili samo o izmjeni duljine važenja odredbi Kolektivnog ugovora.

2. Institut produžene primjene kolektivnih ugovora prema ZOR-u

Cilj je uvođenja instituta produžene primjene kolektivnog ugovora (prvi put je uveden ZOR-om iz 1995.⁵) bio reguliranje

¹ Kolektivni ugovor za državne službenike i namještenike (Nar. nov., br. 104/13, Dodatak I. i Dodatak II., br. 150/13).

² Dodatak I. Kolektivnom ugovoru za državne službenike i namještenike (Nar. nov., br. 104/13).

³ Dodatak II. Kolektivnom ugovoru za državne službenike i namještenike (Nar. nov., br. 150/13 i 153/13 - ispr.).

⁴ Zakon o radu (Nar. nov., br. 93/14).

⁶ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1714/10-2.

